

Tiivistelmä Palkon suosituksesta

16.6.2020

Aikuisten muunsukupuolisuuteen liittyvän dysforian lääketieteelliset hoitomenetelmät –suositus

Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvosto Palko hyväksyi kokouksessaan 11.6.2020 suosituksen aikuisten muunsukupuolisuuteen liittyvän dysforian eli ahdistuksen lääketieteellisistä hoitomenetelmistä.

Suositus selkeyttää terveydenhuollon eri toimijoiden rooleja tilanteessa, jossa aikuinen henkilö on epävarma omasta sukupuoli-identiteetistään ja siinä esitetään ne lääketieteelliset hoitomenetelmät, jotka kuuluvat julkisen terveydenhuollon palveluvalikoimaan silloin, kun kyseessä on ei-binäärisestä sukupuoli-identiteetin variaatiosta johtuvan dysforian lääketieteellinen hoito.

Sukupuoleen liittyvä ahdistuneisuus on lisääntynyt sekä Suomessa että muissa länsimaissa. Osa sukupuoli-sahdistuksesta kärsivistä hakeutuu diagnostisiin tutkimuksiin, ja osalla diagnosoidaan muunsukupuolisuus, ja edelleen heistä vain osa haluaa kehoa pysyvästi muovaavia hoitoja. Suomessa sukupolidysforian diagnostiikka, lääketieteellisten hoitojen tarpeen arviointi ja niiden toteutuksen suunnittelu on lainsäädännöllä keskitetty Helsingin Yliopistollisen keskussairaalan (HUS) ja Tampereen yliopistollisen sairaalan (TAYS) moniammatillisille tutkimuspoliklinikoille.

Palko katsoo, että sukupuoli-identiteettiin liittyvään epäselvyyteen tulee ensivaiheessa tarjota psykososiaalista tukea oireiden vaikeusasteen ja hoidon tarpeen porrastuksen mukaisesti oman kunnan perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa. Mahdollinen psykiatrisen ja psykososiaalisen hoidon tarpeen arviointi ja tarpeelliseksi todettu hoito tulee olla järjestetty jo ennen keskitetylle tutkimuspoliklinikalle lähettämistä, jotta tutkimusjakso on mahdollista käynnistää. Nämä toimet parantavat terveydenhuollon resurssien tarkoituksenmukaista kohdentumista sekä varmistavat tutkimusprosessin ja mahdollisen hoitoprosessin oikea-aikaisuuden.

HUS:n ja TAYS:n moniammatillisille tutkimuspoliklinikoille on lääketieteellisesti perusteltua lähettää ne henkilöt, joiden osalta seuraavat kriteerit täyttyvät. Henkilöllä on merkittävä ja pitkään kestänyt sukupuoli-ristiriita, joka aiheuttaa luotettavasti todettavaa ja käytännön arjen tilanteissa haittaa aiheuttavaa kärsimystä, mahdollisten samanaikaisten psykiatristen oireiden diagnostiikka ja hoito on järjestetty ja niiden jatkuminen hoitojen aikana sekä tarvittaessa niiden jälkeen on varmistettu, ja henkilön psyykkiset edellytykset ja riittävä toimintakyky vaativaan tutkimusarvioon on varmistettu.

Lääketieteellinen hoito tutkimuspoliklinikoilla suunnitellaan aina yksilöllisesti ja toteutettavien hoitojen on oltava yksilöllisesti tavoiteltavaan tulokseen nähden lääketieteellisesti perusteltuja. Hoitotoimenpiteistä päätettäessä on varmistettava, että sukupuoli-identiteettiin liittyvä dysforia on pitkäkestoinen (>2 vuotta), henkilö pystyy kuvaamaan johdonmukaisesti, miten dysforia haittaa häntä käytännön arjen tilanteissa ja että luotettavasti voidaan todeta dysforian haittaavan hänen sosiaalista elämäänsä tai ammattiuraansa taikka aiheuttavan merkittävää kärsimystä. Lisäksi henkilön persoonallisuus- ja identiteettikehityksen on oltava riittävän jäsentynyt ja mahdollisten samanaikaisten psykiatristen oireiden diagnostiikka ja hoito on oltava järjestetty asianmukaisesti. Kehoa enemmän minäkokemuksen mukaisesti muokkaavia hoitotoimenpiteitä voidaan tehdä, mikäli henkilö pystyy ne järkevästi perustelemaan ja tiedostaa niihin liittyvät riskit.

Näiden edellytyksien täytyessä Palko katsoo, että yksilöllisen arvion mukaisesti ja lääketieteellisesti perustellusti muunsukupuolisuuteen liittyvän pitkäkestoisen ja vaikean dysforian hoidossa palveluvalikoimaan kuuluu keston ja annoksen suhteen yksilöllisesti suunniteltu hormonihoito ja syntymässä naiseksi määrite-

Tiivistelmä Palkon suosituksesta

16.6.2020

tyille rintakehän muovausleikkaus naissukupuolta ilmentävien muotojen häivyttämiseksi. Rintakehäkirurgiassa noudatetaan Käypä Hoito suosituksen mukaisia hyvää lopputulosta edistäviä ja haittatapahtumia vähentäviä periaatteita. HUS:n ja TAYS:n sukupuoli-identiteetin tutkimukseen ja hoitoon perehtyneiden moniammatillisten työryhmien tulee yhdessä sopia partakarvojen epilaatiohoidon ja foniatriin konsultaation yhdenmukaisista indikaatioista ja toteutuksesta tässä potilasryhmässä.

Tutkimustieto sukupuoli-identiteetin ristiriidoista johtuvan dysforian hoidoista on vähäistä. Palko katsoo, että jatkossa HUS:n ja TAYS:n sukupuoli-identiteetin ristiriitojen tutkimukseen ja hoitoon erikoistuneiden moniammatillisten poliklinikoiden tulisi kerätä laajasti tietoa diagnostisesta prosessista, eri hoitomenetelmien vaikutuksista psyykkiseen hyvinvointiin, sosiaaliseen ja ammatilliseen toimintakykyyn sekä elämänlaatuun. Tietoa toimenpiteiden haitoista ja niitä kattavista tarvitaan myös lisää.

Linkki Palkon sivulle: <https://palveluvalikoima.fi/etusivu>

PALKO toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä ja sen tehtävänä on antaa suosituksia terveydenhuollon menetelmien kuulumisesta julkisesti rahoitettuun terveydenhuoltoon. Lisätietoja terveydenhuollon palveluvalikoimasta voit lukea PALKOn kotisivuilta www.palveluvalikoima.fi.

